

vedel gosp. baron Apfaltrern. Prvič on pravi, ako bi mi hoteli to imeti, kar deželni odbor trdi, potem bi moralo glasiti se v postavi, da presviti cesar nima nič drugega storiti, nego „izvolitev potrditi“, on se sklicuje dalje na drugi paragraf, ki je bil prenašen v tem smislu, da so te besede izostale. Jaz pa mislim, da — ker je ta paragraf bil sklenjen v deželnem zboru po predlogu šolskega odseka in ne po vladinem predlogu, in ker se toraj te od barona Apfaltrerna navedene besede popolnoma izostale — da ne more nihče trditi, da je deželni zbor se oziral na te izostale besede. — Baron Apfaltrern je rekel celó, da bi bilo absolutistično, ako bi imela postava ta pravi pomen, kakor jo mi tolmačimo. Jaz mislim, da ta beseda gosp. barona je segla predaleč in da mi ravno tako lahko rečemo, da Vaše nasprotno mnenje je absolutistično; al to ni dokaz, to ne prepričuje nobenega človeka. — Gospod baron Apfaltrern je govoril tudi, da potem, če ne pritrdimo ministru, ne bomo potrebnega denarja dobili. Gospôda moja! jaz mislim, da kaj tacega se ne more zgoditi. Mi ne predlagamo danes nič drugega, kakor to, naj deželni zbor izreče svoje pravo prepričanje o tem, in to je vendar res prav majhna reč in naša dolžnost. Vsaj se drugega nič ne zahteva; vsaj ne rečemo, da bomo ministru tožbo naredili; mi nočemo drugega, kakor svoje mnenje odkritosrčno in resnično izreči o tem paragrafu. Ali se bo naš glas vslušal ali ne, tega ne vem; ali to moramo storiti, da svoje pravice, kolikor mogoče, varujemo. Gosp. baron Apfaltrern se sklicuje tudi na druge dežele in je dokazal iz postave za doljno Avstrijo, da je ondot še ostrejša meja za vladino postopanje. Zarad tega rečem še enkrat, da naša postava ministru prepušča veliko daljši delokrog od doljne-Avstrijske, da je toraj naša postava veliko boljša za ministra, ako se tudi tako tolmači, kakor jo tolmačimo mi. Toraj moram res jako obžalovati, da tu, ko gre za važno vprašanje, za vprašanje: ali se ima vzdržavati avtonomija tudi v najvišem šolskem uradu, da o tem nismo vsi istega mnenja za brambo pravic dežele in deželnega odbora.

Slovansko slovstvo.

* „Vertec“. Časopis s podobami za slovensko mladost, vredovan od Ivana Tomšiča — se je prikazal te dni tako lepo nadarjen s tvarino naši mladini vso primerno, da 3. tečaj radostni pozdravljamo. Ker obeta letos obilo podob prinašati, bode ga mladina tem bolj vesela; naj tedaj vsi prijatelji njeni sežejo za njo po njem.

* „Učiteljski Tovarš“ bode zopet, kakor prvi list novega tečaja priča, tudi pod vredništvom Močnikovim kakor dosihmal pod vredništvom Praprotnikovim vstrelal ljudskemu učitelstvu, kteremu je mar za to, da ljudska šola napreduje na podlagi narodnega jezika in da se napredek ne išče tam, kjer se vera naših očetov zaničuje in zasramuje. Če učitelj na deželi ni v prijateljski zvezi z duhovcem, ne ostaja mu drugega, nego to, da se v naročje podá birokraciji pa pri njej išče — podpore. Koliko je dobí, lahko preračuni konec leta.

* „Slavjan“, časnik slovstven in uzajemen za Slavjane književne in prosvetljene, vredovan od Matije Majar-a v Celovcu, je našel toliko naročnikov, da je že prišel v 2. listu na svetlo. Slovencem, ki se hočejo vaditi čitanja cirilice, najzanimiviša prilika se ponuja v „Slavjanu“, kteremu jedro bode, kakor 2. list kaže, vtrjevati in širiti vzajemnost slovensko. In v to ime dobro došel „Slavjan“!

Gospodarji čujte! kaj dela turška goveja kuga.

Zarad turške goveje kuge je naša dežela še zmirom v hudi nevarnosti zato, ker imamo nepoštenih ljudi med seboj, kateri, da bi par goldinarjev vjeli pri barrantiji, iz kužnega Hrvaškega po skrivnih potih tirajo ondi kupljene vole na Kranjsko, brez pomisleka, da strašno nesrečo, ki šteje na tavžente in tavžente, po tihotapstvu prinesó v deželo. Tako se sliši od nekega Matija Žagarja iz Banjelokc, da je 28. dne u. m. 3 pare volov na Hrvaškem kupil in pri Sapniku skrivé na Kranjsko prignal, dva prodal nekemu Tomas-u v Prevolah, dva županu v Žvircah poleg Žužemberka, dva pa drugam v Žužemberški okraj; sploh se veliko sleparij sliši iz Žužemberškega okraja, kjer je starodavna navada, da kmetje jemljejo živino na rejo. Naj jo, kolikor morejo, jemljejo druga leta, ko ni kuge na Hrvaškem; al da so zdaj, ko je to ostro prepovedano, da nobena hrvaška živina ne sme od nobene strani in v noben kraj, tako brezvestni, da po skrivnih potih, kjer ni straž, gonijo živino iz kužne dežele v domačo, za to je res 500 goldinarjev ali 4 mesece ječe še premalo kazni. Tudi tam okoli Loža na Notranjskem so taki grdi tihotapci, ki čez Prezid in Babno polje hrvaško živino in surove kože vvaževajo v deželo. In tudi v Črnomaljskem okraju se nahajajo taki brezvestni ljudje, kterim se ne smilijo drugi ubogi kmetje. — Duhovni gospodje! ki ste zmirom najbolji varhi naše dežele, pridigovajte svojim faranom vsak dan, naj se zdaj hrvaške živine bojijo kakor steklega psa; zdaj gré zato, ali ogenj kuge zapalimo v svoji deželi ali da ga odvrnemo!

Mnogovrstne novice.

* *Koliko ljudi prebiva na svetu*, o tem nam poročajo „Petermann's geograf. Mittheil.“ prav na tanko po številjenji zadnjih let. Po tem je zdaj 1377 milijonov ljudi na svetu, in sicer jih Evropa živi na 178.120 štirj. miljah 301 milijon in 600.000, Azija na 796.005 miljah 794 milijonov, Avstralija in Polynesia na 161.105 miljah 4 milijone in 365.000, Afrika na 543.570 miljah 192 milijonov in 520.000 ljudi, in Amerika na 747.680 miljah 84 milijonov in 524.000 ljudi. Skor celo tretjino vsega človeštva obsega Kitajsko (Kineško) z 446 $\frac{1}{2}$ milijona.

* *Da so stari časi bili tudi res dobri časi*, kedar je dragina bila, kaže nam zapisnik iz arhiva opatije v Hintersbachu od leta 1453., v kterem — popisano je za leto velike dragine — nahajamo to-le: pitan vol je veljal 3 gold. in pol, krava 2 gold., tele pol gold., 23 kostrunov 8 gold., 25 piščet 1 gold., 150 jajc pol goldinarja.

* *Konjskega mesá pojedó* Dunajčanje čedalje več. Lani so v konjskih mesnicah zaklali 2802 kónj, tedaj za 729 več kakor predlanskim, in mesarjev, ki koljejo konje, je bilo lani 9 več. Vzrok temu je silna dragina govejega mesá in veliko konj, ki jih vozniki ondi imajo. Cena mesa je bila od sprednjih četrt po 14 kr. funt, od zadnjih 16 kr., pljučna pečenka po 18 kr. Kož dvoje veljá 17 do 18 gold., rep 60 kr., kosti so po 2 gld. 20 kr. cent.

* *Čudno vremensko prikazen* so imeli 4. dne t. m. v Milani na Laškem. Taka megla se je vlegla čez mesto, ki sicer še mègele ne pozná, da se noben voz ni upal po mestu; pošta med Milanom in Pavio je zgrešila pot, da je kočija zdrčnila v kanal poleg ceste; 10 popotnikov je k sreči pred iz voza stopilo, ostala dva so rešili iz vode; en konj je vtonil.

* *Drugi sadni pridelek.* Iz Gorice piše „Vaterl.“ 2. dne t. m., da na vrtu nekega tukajšnjega fabrikanta so danes dokaj zrelih sliv odtrgali z drevesa in jih otrokom nadvojvode Karola Ludevika, ki čez zimo v Gorici stanuje, kot redko prikazen poklonili. To drevo je neki čudapolno drevo, kajti od cvetja počenši do zrelega sadú kaže spomlad, poletje in jesen na sebi. — Ali vprašanje polno strahú je: kaj pa bode kazala prava spomlad?

Naši dopisi.

Iz Rusije v decembru 1872. — 7 — (Dal.) Glavne stvari, ki sem jih hotel v Moskvi videti, so bile: narodno gledišče, slavjanski bazar in pa razstava.

V národnem gledišči se mi je posrečilo videti igrokaz, ktereга sem najbolj želel, namreč: Gogoljevega „Revizorja“, ruskemu narodu najbolj priljubljeno komično satiro, kakoršne se človek nikdar ne naveliča gledati, ako jo igrajo dobri igralci. Gogolj šiba podkupljivost uradov, prihuljnost kupcev in druge napake s takim humorjem in ostroto, da zadeti, kakar Demostenov Filip, sami sebe obsojujejo. Vže tjočka v vagonu mi je priporočala, „posmotretj na Revizorja, ibo kto hočeti videti ostroumnija šutki, dolžen videti Revizorja“. Pisal sem Vam uže zadnjič, da se nadjajo z narodnim glediščem oživiti svobodno gledišče, konkurenco; al nada — se ni vresničila in tako o le-tem mrtvecu, posebno ker je živel samo nekaj mesecev, je najboljše molčati.

Slavjanski bazar je velikansko poslopje, lastnina družstva, zidano na akcije, pomeščeno v notranjem mestu blizo Kremlja (Grada). Ne na Dunaji ne v Petrogradu nisem videl ničesa podobnega temu bazaru. Glavna veža in glavne stopnice se bliščé v mramorji in pozlačeni medi; glavni dvor je velikansko-orjašk, vkusno in strojno vbran salon s stekleno streho; tlak in stene večidel iz mramorja, stebri, balkoni, krilca, oder za godbo in take stvari iz jekla in pozlačene medi. Prekrasnih prodajalnic z raznim blagom je v tem poslopji 72, gostilnica s 75 stanovanji za popotne s ceno od 1½ do 25 rubljev na dan za stanovanje; restavracija po lišpu in prostoru primerna vsemu družemu. Glavni del pa je „Ruskaja palata“, sobana staroruske stavbe, vkusno okinčana in prisposobljena za muzikaljno-znanstvene predstave, ktere so tu vsak večer; s koncerti se vrste naučni govori o zgodovinskih, prirodznanskih in družih predmetih. Vstopnina je vselej en rubelj. Gledé na to, kar človek v tej palači vidi in sliši, je ta vstopnina v primeru z gledišči jako nizka. Muzična kapela je sestavljena iz godcev vseh slavjanskih plemen. Slovenci so imeli iz začetka enega med seboj.

Za razstavo Moskvičani niso zidali enega poslopja, ampak razdelili so jo na 22 oddelov in za vsaki oddel postavili posebne pavilone, ktere so pomestili po Kremljevskih vrtovih, po bregu Moske-reke in deloma v samem Kremlju ter imenovali jih po predmetih, kakor: morski, manufakturni, železnodorožni itd., nektere pa po krajih, kakor: Kavkazski, Turkeštanski. Poslednji so obsegali vse, kar je prišlo iz dotičnega kraja. V Turkeštanskem oddelu ni bilo težko prepričati se, da ta oddaljena dežela bode plodonosna in koristna okrajina za državo, kedar se bo naseljenje pomnožilo in nekoliko omikalo. Turkeštanske pšenice in ječmeni so posebno lepi. V tem pavilonu so hoteli pokazati, kako Turkeštanci predejo, tkajo, šivajo itd., zato so pripeljali nekaj Turkeštancev z njihovim orodjem vred v Moskvo. Ko pridejo ti rokodelci pred pavilon, se spusté s krikom in jokom v beg; ko pa najdejo vrtna vrata vže zaprta, se vržejo na tla ter

prosijo Alaha (Boga svojega), da bi jih rešil smrti. Zagledavši namreč v pavilonu podobe svojih zemljakov v raznih pozicijah, so mislili, da jih hočejo tukaj odreti in naphati. Tolmač jih je komaj potolažil; menda da bi jim strah ne škodil, so jim dali potem prav dobro južino. Ko sem ogledoval njihov pavilon, so lepo mirno, pa tudi hembrano dolgočasno delali.

Med slavjanskimi eksponenti so se Čehi posebno odlikovali v manufakturnem in tehničnem oddelu, se vé da s fabrično robo. Česko tkanje, posebno razna sukna, so se mi najbolj dopadala. Sè steklenimi predmeti pa so Čehi vse prekosili, tudi Nemce in Francoze, vsaj obiskovalci so tako sodili; žal mi je, da komisijske razsodbe nisem nikjer čital. Avstrijski nadvojvoda, ki je razstavo obiskal, je pa ruske zlatarje najbolj počastil; nakupil si je pri njih več stvari.

Rokodelskih predmetov, kakor, se ve da, tudi sploh, so največ razstavil sami Rusi. V nekterih rokodelstvih so veči mojstri, kakor sem pred mislil, posebno v ključarskem. Med Vélikorusi se nahajajo vasi, večé kakor naša mesta, ki živé od edinega rokodelstva, tako, na primer, Ivanovo in Pavlovo; poslednja vas ima čez 10.000 prebivalcev, med njimi le okoli sto poljedelcev in kakih 40 trgovcev, vsi drugi živé od ključarstva, a fabrike imata samo dva, drugi delajo nože, vilice, pile, sekire, samovarje itd. z rokami, in so pri vsej pridnosti prav revni. Njihove revščine krive so nespametne postave; tako, na priliko, rokedelec sam svojih izdelkov ne sme prodajati, kakor bi hotel, ampak prodati jih mora trgovcem. Trgovci so pa med seboj zmenjeni in kupujejo po taki ceni, da rokodelcu le toliko za trud ostane, da komaj sebe in delavno družinico preživi. Tako, na primer, rokedelec ne sme samovarja nikomur prodati, kakor le kupcu, in kdor samovarja potrebuje, ga ne more v kovačnici kupiti, ampak le pri trgovcu. Samo na sejmih smejo mojstri svojo robo sami prodajati — ali kedaj si bo tak revež, ki material pri trgovcu — skopcu kupuje, toliko pridelal, da bo mogel sè svojimi izdelki po sejmih hoditi! Če pa komu to po sreči gré, postane sam trgovec in oderuh svojih prejšnjih tovaršev. Postave, postave pravične in modre morajo delavnemu narodu na noge pomagati!

(Dal. prih.)

V Gorici 12. jan. = Malo kateremu dopisu se izkaže kedaj taka čast, kakor mojemu od 29. dec. 1872. leta v št. 1. „Novic“ t. l. Ne le popisovalci „Prešernove besede v „Gorici“ so se me ljubeznjivo spominjali, tem več ves — „osnovalni — odbor“ omenjene besede je moj dopis „z grškim ognjem“ obširnega pojasnila posvetiti blagovolil. „Troppo onore“, vrla gospôda; hvala Vam! Lahko pa bi si bili trud prihranili; dovolj bi bilo, da bi bili rekli: Osnovalni odbor smo — mi, ti in ti; vsak bi si bil podpis ogledal, nektere enkrat, nektere dvakrat, pa bi si bil mislil: zadosti! že razumem, že vem, kako v Gorici reči stojé. In jaz bi danes ne imel druge naloge, ko to, da bi s Preš....., čem reči, prosto z Vodnikom zapel „..... dovolj, da Vas imena pojó“. — Kaj mi je pa zdaj storiti? Jez nimam dnevnika na ponudbo, zatega del moram kratek biti. Čestiti „osnovalni odbor Pr. b.“ je povedal v „Soči“ in „Narodu“ zgodovino te besede, držal se je pa te taktike, da je nekatere pri nas obče znane okoliščine zamolčal, in to daja stvari vso drugo podobo. Al za to ni meni mar, kakor tudi ne za predzgodovino Prešernove besede, ktero z osnovalnim odborom vred tudi drugi popisovalci večkrat omenjene slavnosti menda navelič prezirajo. In vendar so učenjaki med njimi, katerim ne more biti neznano, da so dandanes prav „predzgodovinske preiskave“ na dnevnem redu. Omeniti hočem jaz samo nekaj malega, k čemur mi ponujajo